

Miljökvalitetsnormer och övriga miljömål

Håtunabäcken (NW661131-160247) utgör inte någon vattenförekomst och omfattas inte av miljökvalitetsnormer enligt förordningen om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön (2004:660).

I vattenplanen föreslås att Håtunabäcken ska uppfylla kvalitetskrav motsvarande de miljökvalitetsnormer som skulle ha gällt om vattendraget klassats som vattenförekomst. Förslag till miljömål är god ekologisk status 2021 (tidfrist för övergödning) och god kemisk status 2015. Det innebär bland annat att fosforhalten ska understiga 80 µg/l (preliminär halt).

Planeringsförutsättningar med anknytning till miljökvalitetsnormer

Håtunabäcken (NW661131-160247) tillhör avrinningsområdet Rinner till Mälaren-Skarven (SE661536-160073). Vattendraget utgör inte någon vattenförekomst och omfattas inte av miljökvalitetsnormer enligt förordningen om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön (2004:660).

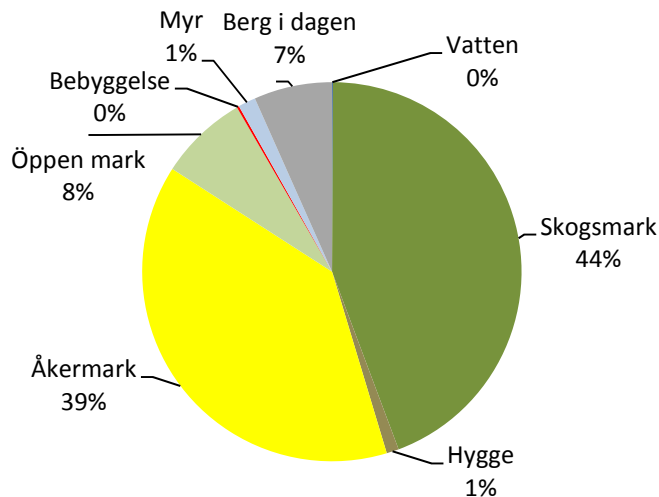
Håtunabäcken mynnar i Mälaren-Skarven (SE661108-160736) som utgör en preliminär vattenförekomst och ännu ingår i vattenförekomsten Mälaren-Lårstaviken (SE661828-160253). Skarven omfattas av miljökvalitetsnormer enligt förordningen om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön (2004:660) och förordningen om miljökvalitetsnormer för fisk- och musselvatten (2001:554).

Beskrivning

Håtunabäcken är 7,1 km lång och har sin upprinnelse i skogsmarkerna vid Jakobslund. På vattendragets väg mot mynningen i Håtunaholmsviken (Mälaren, Skarven) tillkommer två större biflöden i höjd med en damm vid Lövhagen och ytterligare ett västerifrån i höjd med Håtuna. Även om Håtunabäcken avvattnar stora skogsområden rinner huvudfåran till stor del genom ett utpräglat jordbrukslandskap och är kraftigt påverkad av rensning och rätning. I vattendragets allra översta del samt mellan Björkudden och Kvarnibble har Håtunabäcken ett mer naturligt slingrande lopp. I avrinningsområdet finns flera viltddammar med skyddszoner (kartunderlag Upplands-Bro kommun). Håtunabäcken utgör recipient för de två mindre avloppsreningsverken Kevan Myggdansen och Kvarnibble.

Avrinningsområde och markanvändning

Håtunabäckens avrinningsområde uppgår till drygt 25 km² och karakteriseras av skogsmark (44%) och åker (39%) (uppgifter framtagna i vattenplan, huvudsakligen baserade på kommunens tidigare vattenöversikt¹). Även öppen mark (8%) utgör en väsentlig del av markanvändningen.

Markanvändning i Håtunabäckens avrinningsområde

Existerande skydd och förordningar

Större delen av Håtunabäcken och dess avrinningsområde ingår i Håtuna – Håbo-Tibble riksintresseområde för kulturmiljövården.

Ekologiskt särskilt känsliga områden (ESKO)

Håtunabäcken förslås som ESKO med motiveringen att vattendraget har god ekologisk funktion och utgör en ekologisk länk till Mälaren. Vattendragets mynningsområde Håtunaholmsviken utpekas som ESKO i kommunens översiktsplan².

Strandskydd

Håtunabäcken saknar strandskydd.

Markavvattningsföretag

Uppgifter om markavvattningsföretag har inte kontrollerats.

Skyddsnivåer för enskilt avlopp

Hög skyddsnivå avseende hälsoskydd gäller ett antal mindre områden i Håtunabäckens avrinningsområde³.

Status och naturvärden

Ekologisk och kemisk status

Vattenmyndigheten redovisar inte någon statusbedömning för Håtunabäcken.

Uppgifter om biologi och vattenkvalitet saknas och ingen statusklassning har kunnat utföras. En beräknad fosforhalt av cirka 100 µg/l, se *Miljöövervakningsdata och trender*, indikerar måttlig ekologisk status för Håtunabäcken. Bedömningen är osäker.

Naturvärden och särskilt värdefulla arter

Underlag saknas för säker bedömning av Håtunabäckens naturvärde, grad av naturlighet och förekomst av särskilt värdefulla arter. Vattendraget bedöms preliminärt vara av lokalt naturvärde. Bedömningen motiveras av att vattendraget har god ekologisk funktion och utgör en ekologisk länk till Mälaren. Vidare uppfyller troligen Håtunabäckens mynning i Håtunaholmsviken kriterierna för nyckelbiotopen *Mynningar och deltan*. Uppgifter om signalarter^a saknas. Vattendraget är tydligt påverkat sett till rensning/rätning och markanvändning i närmiljön. Flödespåverkan klassas preliminärt som liten. Håtunabäcken har utpekats som en möjlig framtida lekplats för havsöring (uppgift ur tidigare vattenöversikt¹). Aktuella uppgifter saknas om vattendragets värden för fisk och fiske.

Håtunabäckens mynning i Håtunaholmsviken ingår tillsammans med omgivande hagmarker i ett naturvårdsområde som utpekas i kommunens naturinventering⁴. Vikens vassar och grunda mjukbottnar utgör ett viktigt reproduktionsområde för fisk och har förutsättningar att hysa ett rikt fågelliv. För viken finns uppgifter om häckande rördrom och svarthakedopping, båda EU-arter och rödlistade som nära hotade (NT). Här förekommer också häckande brun kärrhök, fiskgjuse, sångsvan och trana, samtliga EU-arter och särskilt skyddsvärda. Uppgifterna har inte påverkat naturvärdesbedömningen av vattendraget eftersom de främst rör mynningsviken. Inga särskilt skyddsvärda vattenväxter noterades vid den inventering som genomfördes 2013⁵.

Håtunabäcken: Särskilt värdefulla naturtyper			
Kategori	Naturtyp	Typiska arter/signalarter	Kommentar
Limnisk nyckelbiotop	Mynningar och deltan	i.u.	Ej utpekad, uppfyller kraven

Håtunabäcken: Särskilt värdefulla arter				
Organismgrupp	Art	Motiv	År	Referens
Fåglar	brun kärrhök (<i>Circus aeruginosus</i>)	EU-art	2004	Artportalen
	fiskgjuse (<i>Pandion haliaetus</i>)	EU-art	2011	Artportalen
	rördrom (<i>Botaurus stellaris</i>)	Nära hotad (NT), EU-art	2014	Artportalen
	sångsvan (<i>Cygnus cygnus</i>)	EU-art	2014	Artportalen
	svarthakedopping (<i>Podiceps auritus</i>)	Nära hotad (NT), EU-art	2012	Artportalen
	trana (<i>Grus grus</i>)	EU-art	2014	Artportalen

År avser senast kända observation.

EU-art avser arter i habitatdirektivets bilaga 2 eller fågeldirektivets bilaga 1. För fåglar redovisas vattenrelaterade arter med säkerställd eller mycket trolig häckning.

Övriga värden

-

Känslighet och hänsynsbehov

Håtunabäcken är utsatt för en hög belastning av näringsämnen och bedöms vara känslig för ytterligare belastning. Särskild hänsyn bör visas vid verksamheter som kan öka näringsläckaget till ån. Ån är troligen erosionskänslig och brukande av mark samt djurhållning intill vattendraget bör undvikas.

Håtunabäcken är känslig för rensningar som kan medföra grumling och leda till negativa konsekvenser för växt- och djurliv i vattendraget och nedströms liggande vatten. Särskild hänsyn bör visas vid planerade rensningar.

^a En signalart är en art som indikerar nyckelbiotop

De krontäckta delarna av Håtunabäcken är känsliga för minskad beskuggning som kan medföra ökad igenväxning och påverka vattendragets biologiska värden i negativ riktning. Avverkningar nära vattendraget bör betraktas mycket restriktivt.

Identifierade miljöproblem

Vattenmyndigheten redovisar inte några identifierade miljöproblem för Håtunabäcken.

En preliminär bedömning baserad på uppskattade totalfosforhalter indikerar att Håtunabäcken uppvisar måttlig ekologisk status. I vattenplanen identifieras således övergödning som ett möjligt miljöproblem. Bedömningen är osäker. Morfologiska förändringar förekommer i form av rensning och rätning samt markanvändning i närmiljö och delavrinningsområde. Miljögifter är ett möjligt miljöproblem eftersom vattendraget utgör recipient för avloppsreningsverk, och i viss mån dagvatten, vilket kan medföra risk för överskridande av gränsvärden. Det senare bedöms som mindre troligt.

Riskbedömning

Vattenmyndigheten redovisar inte någon riskbedömning för Håtunabäcken.

Bedömningen i vattenplanen är att risk kan föreligga för att miljömålet för ekologisk status inte nås. Ingen risk bedöms föreligga för att Håtunabäcken inte ska upprätthålla/uppnå miljömål för kemisk status.

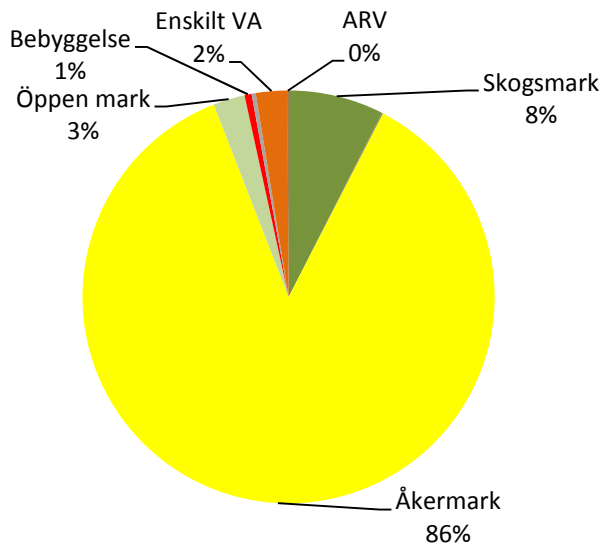
Påverkansanalys

Vattenmyndigheten redovisar ingen påverkansanalys för Håtunabäcken.

Näringsämnen

Den totala fosforbelastningen från Håtunabäckens avrinningsområde beräknas till nära 550 kilo (brutto, enligt beräkningar i vattenplan). Åkermark står för nära 90 procent av tillförseln och är helt dominerande källa. Övriga antropogena källor är enskilda avlopp (2%), bebyggelse (1%), och avloppsreningsverken Kevan Myggdansen och Kvarnibble (<1%). Mellanlagring och gödning med avloppsslam från Käppala sker inom delar av avrinningsområdet. Villkor för verksamheten regleras genom förelägganden om försiktighetsmått^{6 7}.

Bidraget via djurhållning redovisas inte i figuren och beräknas stå för en fosforbelastning motsvarande 1,5 ton räknat som utsöndring. Hur stor del av denna fosfor som belastar Håtunabäcken har inte varit möjligt att kvantifiera.

Fosforbelastning (kg) från Håttunabäckens avrinningsområde

Miljögifter

Påverkan av miljögifter är möjlig eftersom vattendraget utgör recipient för avloppsreningsverk och dagvatten.

Övrig påverkan

Stora delar av Håttunabäcken är påverkad av kraftiga rensningar och/eller rätning. Vattendraget påverkas också genom en hög andel artificiell mark, främst åkermark, i närmiljön.

Åtgärdsförslag

Kunskaphöjande åtgärder

I syfte att möjliggöra klassning av ekologisk status och naturvärden föreslås undersökningar av vattendragets biologiska värden (bottenfauna, fisk, kiselalger) och vattenkvalitet (totalfosforhalter). Vidare föreslås en inventering av eventuella vandringshinder och potentiellt naturvårdsintressanta vattendragssträckor.

Övergödning

Beräknad totalfosforhalt indikerar att en minskad näringspåverkan till vattendraget krävs för att god status ska nås. Med ledning av beräknad halt (96 µg/l) och ett preliminärt gränsvärde mellan god och måttlig status (80 µg/l) uppskattas åtgärdsbehovet till en reduktion av cirka 15 procent motsvarande nära 100 kg fosfor. Bedömningen är mycket osäker.

Åtgärder bör framförallt riktas mot jordbruket. Rådgivning kring lämpliga åtgärder för minskat näringsläckage ges av Greppa Näringen⁸.

Kontinuerlig tillsyn är av stor vikt för att minimera påverkan från de två avloppsreningsverk som nyttjar vattendraget som recipient.

Den potentiellt mycket höga näringspåverkan från djurhållning bör minimeras genom tillsyn, information och rådgivning.

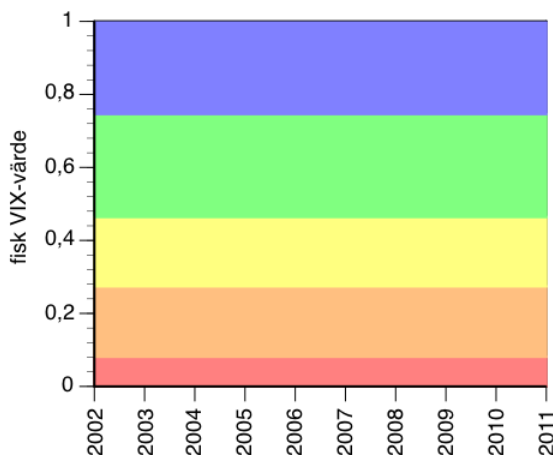
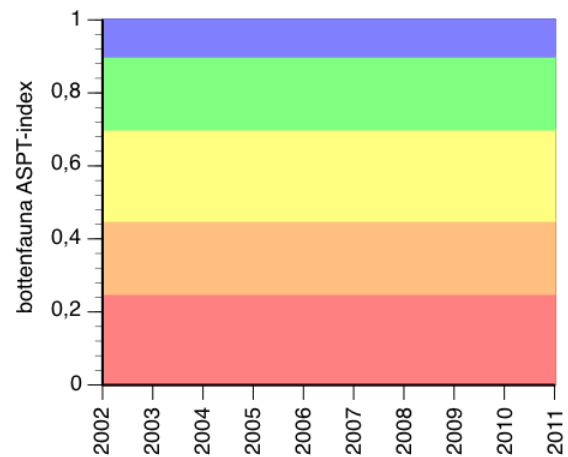
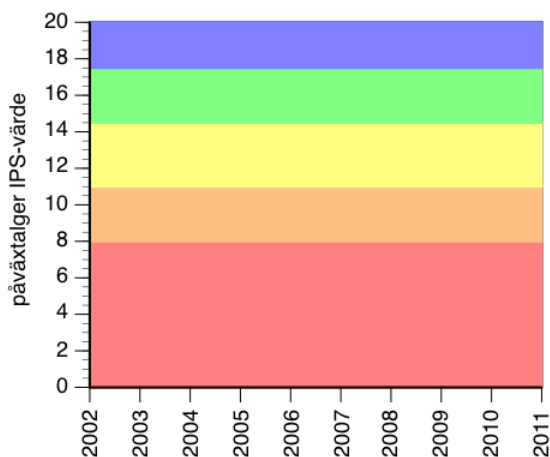
Hög skyddsnivå bör tillämpas för enskilda avlopp inom 150 meter från vattendraget och dess biflöden.

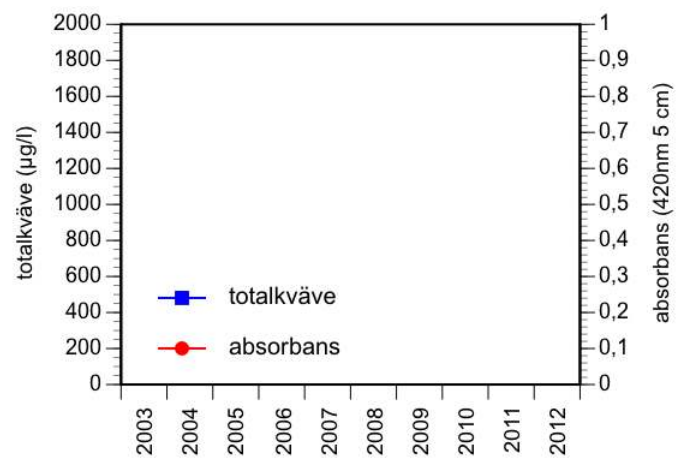
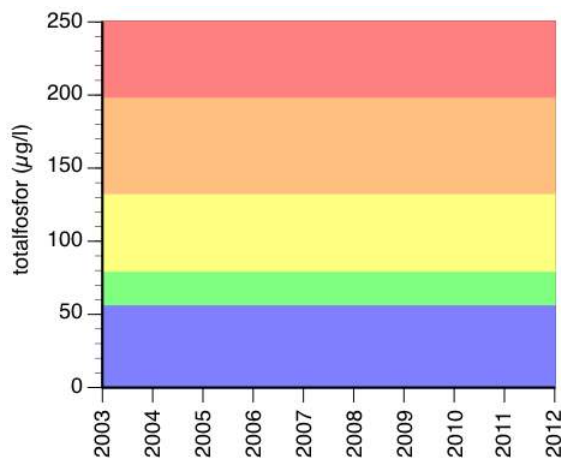
Naturvård och morfologiska förändringar

Anläggning av funktionella kantzoner föreslås för minskat näringsläckage, ökad beskuggning, strukturell variation, minskad erosionsrisk och förbättrade förutsättningar för biologisk mångfald. Eventuellt återskapande av meandring föreslås för ökad uppehållstid, minskat näringsläckage och förbättrade förutsättningar för biologisk mångfald.

Miljöövervakningsdata

Uppgifter om biologi och vattenkvalitet saknas. Med ledning av den beräknade bruttobelastningen 545 kg fosfor per år och en retention på cirka 5 procent⁹ beräknas Håtunabäckens mynningstransport till cirka 520 kg fosfor. Baserat på ett medelflöde av 0,17 m³/s kan vattendragets fosforhalt uppskattas till nära 100 µg/l. Uppgiften är osäker. I följande figurer visas ekologisk status avseende biologiska kvalitetsfaktorer och näringsämnen. Dessutom visas ett diagram för totalkväve och absorbans. Om dataunderlag saknas är diagrammen tomma.

Figurerna ovan visar ekologisk status avseende biologiska kvalitetsfaktorer (påväxtalger, bottenfauna, fisk) och näringsämnen (totalfosfor). Färgerna motsvarar intervall för respektive statusklass (blå – hög, grön – god, gul – måttlig, orange – otillfredsställande, röd – dålig). Dessutom visas ett diagram för totalkväve och absorbans. Om dataunderlag saknas är diagrammen tomma.

Aktuellt lagrum

EUROPAPARLAMENTETS OCH RÅDETS DIREKTIV 2000/60/EG <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2000:327:0001:0072:SV:PDF>

Förordning (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön
<http://www.notisum.se/rnp/sls/lag/20040660.htm>

Förordning (2001:554) om miljö kvalitetsnormer för fisk- och musselvatten
<http://www.notisum.se/rnp/sls/lag/20010554.HTM>

MILJÖBALK (1998:08) <http://www.notisum.se/rnp/sls/lag/19980808.HTM>

Miljöbalken 3kap 6 § (Grundläggande bestämmelser för hushållning med mark- och vattenområden, riksintresseområden)

Miljöbalken 3kap 3 § (Grundläggande bestämmelser för hushållning med mark- och vattenområden, Skydd av ekologiskt särskilt känsliga områden, ESKO)

Miljöbalken 7 kap 13-18 §§ (Skydd av områden, Strandskyddsområde)

Referenser

¹Carlsson, S-Å. 1999. Ytvattenöversikt för Upplands-Bro kommun. Rapport från Vattenresurs AB. Reviderad 2001.

²Upplands-Bro kommun. 2011. ÖP 2010 Översiktsplan för Upplands-Bro kommun. Antagandehandling 2011-11-09.

³Upplands-Bro kommun. 2009. Policy för enskilt avlopp. Antagen av bygg- och miljönämnden 2009-04-21, §28.

⁴Balfors, B., B.-A. Beier & U. Mörtberg. 1989. Översiktlig naturinventering av Upplands-Bro kommun. Rapport från Upplands-Bro kommun.

⁵Gustafsson, A. 2013. Inventering av vattenväxter i åtta sjöar i Stockholms län 2013 - Garnsviken, Albysjön, Viren, Stora och Lilla Skogssjön, Muskan, Fjättersjön samt Mälaren-Skarven. Naturvatten i Roslagen AB, Rapport 2013:21.

⁶Upplands-Bro kommun. 2010. Föreläggande om försiktighetsmått vid spridning av avloppsslam. Delegationsbeslut Dnr 10/000513.

⁷Upplands-Bro kommun. 2011. Anmälan om mellanlagring och spridning av avloppsslam. Beslut Dnr 2011-000251-423.

⁸Greppa Näringen <http://www.greppa.nu/>

⁹SMHI Vattenweb <http://vattenwebb.smhi.se/>

Övriga källor/referenser:

Artportalen. <http://artportalen.se/>

Vatteninformationsystem Sverige. <http://www.viss.lst.se/>